

Dubrovački biskup Mate Uzinić vratio se u svoju palaču

Tekst KRISTINA OLUJIĆ Fotografije DEJAN TOŠOVIĆ, ARHIVA DUBROVAČKE BISKUPIJE I NIKOLA BOJIĆ

NAKON OBNOVE KOJA JE TRAJALA 30 GODINA dubrovačka Biskupska palača dobila je novi stalni izložbeni postav, sedamdesetak umjetnina iz biskupske zbirke, uglavnom iz renesanse i baroka. Činjenica da dubrovački biskup živi u palači, a zapravo u središtu grada, uz svoju katedralu, predstavlja zanimljivu, vrijednu i rijetku situaciju

■ DIO UMJETNINA NOVOG STALNOG POSTAVA BISKUPSKE PALAČE PRVI PUT JE PREDSTAVLJEN JAVNOSTI

Dubrovnik je sredinom kolovoza dobio novu važnu stavku u kulturno-baštinskoj ponudi, ali i ogledalo vlastita identiteta. Naime, Biskupska palača, koja je obnovljena prošloga ljeta nakon tridesetogodišnjih napora, ove godine dobila je novi stalni izložbeni postav, a time je zaživjela dugo prisutna ideja o Palači kao mjestu izlaganja vrijedne sakralne baštine Dubrovačke biskupije. Autori novoga postava su dizajner Marko Baus i povjesničari umjetnosti Ivan Viđen i Nikola Bojić, a postav sadrži izbor sedamdesetak umjetnina iz biskupske zbirke, uglavnom djela iz vremena renesanse i baroka, iako ima i onih iz srednjega vijeka. Neke od umjetnina već su dobro poznate, dok je dio njih tek sada izložen unutar ovog postava Biskupske palače.

TAJ SPOMENIK ARHITEKTURE od velikoga značenja za povijest grada, istodobno i stan biskupa, nekada je bio stambena palača plemenite obitelji Sorkočević čiji su članovi bili umjetnici, pjesnici, skladatelji, poslovni ljudi i diplomati koji su obilježili povijest Dubrovnika, da bi u 19. stoljeću postala vlasništvo Biskupije. Cijela struktura Palače teško je oštećena u potresu 1979. te je tada iseljena, a nakon Domovinskog rata bila je

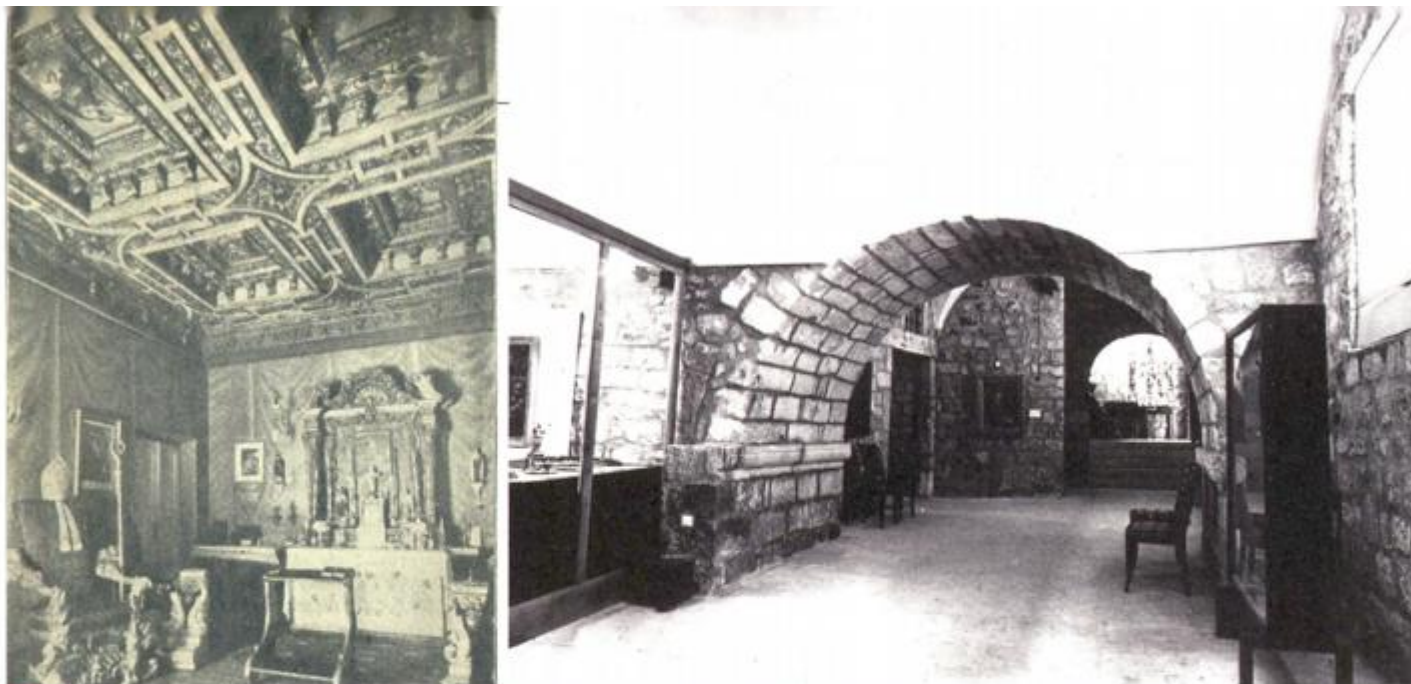
■ RAVNATELJICA ZAVODA ZA OBNOVU DUBROVNIKA MIHAELA SKURIĆ KAŽE DA JE BISKUPSKA PALAČA U DUBROVNIKU U SASTAVU ZAŠTIĆENE SPOMENIČKE CJELINE

zatvorena za javnost. Nakon što su prošle godine završeni radovi, u palaču se ponovno uselio dubrovački biskup Mate Uzinić, a njezin interijer tada je bio uređen slikama iz zbirke koje je postavio povjesničar umjetnosti Joško Belamarić.

U dugotrajnu obnovu Biskupske palače bili su uključeni Ministarstvo kulture, Zavod za obnovu Dubrovnika, Hrvatski restauratorski zavod, Konzervatorski odjel u Dubrovniku, Zavod za

arhitekturu Arhitektonskoga fakulteta u Zagrebu, arhitektonski biro Studio Vetma i zaklada Caboga Stiftung. Ravnateljica Zavoda za obnovu Dubrovnika Mihaela Skurić istaknula je da je Biskupska palača u Dubrovniku u sastavu zaštićene spomeničke cjeline Dubrovnika visoko valorizirana kao složen i povijesno izuzetno slojeviti objekt:

"USVOJIM ARHITEKTONSKIM i urbanističkim dijelovima nosi graditeljske elemente od srednjovjekovnih, renesansnih, do dominantno baroknih. Na važnom položaju, sučelice Katedrali, palača je tijekom više stoljeća zbog potresa i požara mijenjala arhitektonsku formu, od srednjeg vijeka do definitivnog uobličjenja nakon potresa 1667. godine. Postupno se povećavala tlocrtno i visinski. Danas je to jedinstvena četveroetažna zgrada, otprilike 2000 četvornih metara površine, u sastavu koje je i crkvice Svetog Kuzme i Damjana. U svom interijeru palača ima, između ostalog, oslikane zidove, tri drvena oslikana tabulata, odnosno stropa, bogatu biblioteku. U vrlo složenom procesu konstruktivne sanacije, koja prema projektu maksimalno respektira postojeće konstruktivne elemente, ojačala se cijela zgrada, a svaka prostorija pojedinog kata rješavala se zasebno. Sanacija se zbog teških oštećenja i

■ BISKUPSKA KAPELA - SOBA S POZLAČENIM TABULATOM IZ 1936. GODINE (LJEVO); DIO POSTAVA U PRIZEMLJU BISKUPSKE PALAČE IZ 1980. GODINE (DESNO)

prokišnjavanja provodila od krova prema dolje, parcijalno po etažama. Ukupan iznos koji je kroz Programe obnove Zavoda realiziran je oko 24 milijuna kuna, iz izvora Ministarstva kulture i Dubrovačke biskupije. Financiranje posljednje faze ostvareno je kroz zakladu Kaboga, bez posredovanja Zavoda za obnovu, te ne raspoložemo tim podacima."

POVJESNIČAR UMJETNOSTI NIKOLA BOJIĆ, jedan od autora novog postava, istaknuo je da je Dubrovnik stoljećima bio specifična oaza zapadne civilizacije na europskome jugoistoku te je uživao posebnu naklonost Svete Stolice. Kako je rekao, kada se uz tu činjenicu uzme u obzir ekonomski i kulturni prosperitet koji su gradu donijele trgovina i diplomacija u vrijeme Dubrovačke Republike, ne treba dvojiti da su biskupiji u nasljedstvo ostavljene vrijedne umjetnine od kojih se dio sačuvao s gradom, poput poznatog Tizianovog poliptiha na glavnome oltaru dubrovačke katedrale ili kipa svetog Vlaha na glavnome oltaru njegove crkve.

Glede novog stalnog postava Bojić je rekao da on u svome kustoskom konceptu i dizajnu isprepliće prezentaciju renesansnoga i baroknoga sloja palače i njenog bližeg urbanog konteksta, s umjetničkim djelima iz biskupske zbirke. Napomenuo je da posjetitelji tako odmah na ulazu u palaču imaju priliku uroniti u priču o iluzionističkim freskama na zidovima predvorja i glavnog stubišta palače:

"Freske u predvorju prikazuju klasičnu arhitekturu u baroknoj maniri, stvarajući iluziju širenja prostora u dubinu i visinu, dok na stubištu prikazuju antičke božice - Muze. Iako je stubište oslikano te je dijelom i danas u procesu restauracije koji vodi Hrvatski restauratorski zavod, većina zidova i stropova kroz povijest također je bila oslikana, no u složenim procesima obnove i transformacije Palače neki su slojevi nažalost nepovratno izgubljeni. Dizajn postava stoga je s posebnim senzibilitetom pristupio memoriji na te nekadašnje slojeve. Vizualni jezik postava definiran je ručno koloriranim, polutransparentnim staklenim panelima koji služe kao podloga na kojoj se izlažu djela.

S druge strane, zbog djelomične transparentnosti stakleni paneli pokušavaju evocirati izgubljenu slojevitost palače, dajući joj suvremeni oblikovni i interpretativni sloj. Decentni svjetlosni efekti koji pritom nastaju odraz su raskoši baroknog, ali devetnaestostoljetnog ambijenta. Igra svjetla i boje, slojevitost i transparentnost, reminiscencija na barokni iluzionizam, navela je autore postava da ciljano izbjegnju upotrebu digitalnih tehnologija koje su neizostavne u većini suvremenih postava pa sofisticirane digitalne efekte nastoje postići promišljenim kombinacijama stakla, drva i kamena."

KAKO JE ISTAKNUO, VIZUALNI JEZIK postava izložbe koji je u skladu sa samom palačom, odražava koncept postava organiziranog u pet tematski zaokruženih "narativnih ambijenata", odnosno izložbenih cjelina koje pričaju priče istovremeno važne za biskupsku palaču, njezinu zbirku i sam Dubrovnik:

"Spojiti partikularnu 'in-situ' povijest Palače, povijest zbirke s nešto uopćenijom povijesti samoga Dubrovnik, nije uvijek bio jednostavan zadatak, no sama palača često je nudila rješenja. Jedno od njih, a ujedno i jedno od glavnih atrakcija postava, jest salon na drugome katu Palače s ra-

skošnim rezbarenim, pozlaćenim manirističkim stropom, odnosno tabulatom, danas posebnim u dubrovačkome kontekstu, ali i na čitavoj našoj obali. Tabulat je bio dijelom prethodne renesansne faze Palače Sorkočević te je preživio razorni potres 1667. godine u kojemu je i sama palača bila oštećena. Spomenuti salon sa zlatnim tabulatom predstavlja svojevrsnu 'vremensku kapsulu' koja svjedoči o ukusu i bogatstvu renesansnog Dubrovnik prije potresa, ali i ekonomskoj i političkoj moći obitelji Sorkočević koja je tu palaču podigla. Nakon što je Palača prešla u vlasništvo biskupije u sredinom 19. stoljeća, ta se prostorija koristila kao biskupska kućna kapelica."

IVAN VIDEN OBJASNIO JE DA SU POJEDINI dubrovački nadbiskupi i biskupi vjerojatno sakupljali umjetnine, no glavnina kolekcije uništena je u potresu 1667. i tijekom francuske okupacije grada, od 1806. do 1814. Kako je rekao, posebna zbirka slika, odnosno pinakoteka dubrovačkih biskupa, osnovana je tek zalaganjem biskupa Josipa Carevića tridesetih godina 20. stoljeća i bila je dijelom otvorena za javnost, u određenome smislu donekle slično kao i danas.

"Nakon potresa 1979. godine i oštećenja Palače ova je pinakoteka svoj postav preselila u prizemlje građevine, gdje je djelovala sve do Domovinskoga rata kada je bila zatvorena za javnost. Od samih početaka istražnih radova i promišljanja buduće prezentacije Palače osamdesetih i devedesetih godina prošloga stoljeća, zamisao o Palači kao prostoru za izlaganje vrijedne sakralne baštine Dubrovačke biskupije bila je trajno prisutna među uključenim stručnjacima, no svoju punu realizaciju dočekala je tek u kolovozu ove godine. Pripovijest o prvoj javnosti otvorenoj biskupskoj pinakoteci iz tridesetih godina također je jedan od narativa u novom izložbenom postavu, smještenom upravo na drugome katu palače, gdje se originalna pinakoteka u svojim počecima i nalazila. Svakako se mora naglasiti da su naša promišljanja o aktualnom postavu dijelom bila moguća zahvaljujući stručnim istraživanjima te člancima i

PALAČA IMA 2000 četvornih metara površine, a u svom interijeru ima i oslikane zidove, tri drvena oslikana tabulata - drvena stropa te bogatu biblioteku

knjigama onih koji su palaču i slikarska djela proučavali prije nas", rekao je Viden.

Odgovorio je na pitanje u koje razdoblje spada Palača te u čemu je njezina specifičnost:

"SMJEŠTENA IZMEĐU LUKE, KATEDRALE I STARE GRADSKJE ČETVRTI Pustijerne, Palača u svome prizemlju čuva prostor srednjovjekovne ulice, a u pojedinim dijelovima prvoga i drugoga kata sačuvani su ostaci renesansne faze. Sorkočevići su se nadogradnjom svoje palače u baroknom razdoblju naslonili na drevnu crkvu Sv. Kuzme i Damjana koja je pripadala benediktinskom samostanu na otoku Lokrumu te posebnim balkonom u razini prvoga kata spojila unutrašnjosti Palače i crkve. Tim rijetkim spojem javnog i privatnog prostora Sorkočevići su tako mogli tu crkvu koristiti kao privatnu kapelicu. Palača je sredinom 19. stoljeća postala dom dubrovačkih biskupa, za što je zaslužan poduzetni biskup Toma Jederlinić. Biskupi 19. stoljeća u Palači su također intervenirali, ali uglavnom se radilo o radovima na unutarnjem uređenju i dekoraciji interijera. Uz tragove srednjega vijeka i snažnu renesansnu fazu, najvažniji arhitektonski sloj je onaj barokni koji dominira i u vanjštini i u unutrašnjosti zgrade, kako u dekoraciji, tako i u dispoziciji prostora. Ono što bismo mogli nazvati zaštitnim znakom te faze, koji se uočava čim se kroči nogom u Palaču, monumentalno je stubište koje je, kao i predvorje Palače, oslikano zanimljivim iluzionističkim freskama."

Nikola Bojić naveo je da se veliki broj slika u postavu odnosi na djela talijanskih renesansnih i baroknih majstora, iako ima nekoliko djela i flamskih i domaćih autora, kao i onih čiji identitet zasad nije poznat.

"Među talijanskim autorima veći dio pripada slikarima iz južne Italije, iz Napuljskoga Kraljevstva, s kojima je Republika stoljećima imala odlične političke i ekonomske odnose, a manji dio venecijanskim autorima. Među strancima ima onih koji su neko vrijeme živjeli i stvarali u Dubrovniku, poput važnoga kipara iz 15. stoljeća Petra Martinova iz Milana koji je dvadesetak godina tu živio i čiji je kip svetoga Vlaha među izloženim skulpturama. Neke su slike i kipovi nastali po narudžbi baš za neku crkvu, kao recimo monumentalna

'POVRATAK BISKUPA u Palaču, odnosno ponovno pretvaranje Palače u biskupov dom unutar zidina, važan je događaj za grad koji svakim danom gubi sve više stanovnika', kaže autor Ivan Viden

slika 'Krunjenje Bogorodice' napuljskoga slikara Andree Vaccara za crkvu Gospe od Karmena, ali ima, naravno, i onih koje su u Dubrovnik stigle kupovinom ili razmjenom. Neka od djela zasad su anonimna, odnosno ne zna im se autor ili se o njima zna jako malo pa se možemo nadati da će istraživači u nekom budućem vremenu naći odgovore i na ta pitanja."

S druge strane, istaknuo je Bojić, dio izloženih djela već je dobro poznat u stručnoj literaturi, poput, primjerice, slike 'Odmor svete obitelji na putu u Egipat' Giovannija Girolama Savolda koju akademik Radoslav Tomić spominje kao jednu od ljepših renesansnih slika sačuvanih u Hrvatskoj, a važna je i slika 'Sveta Katarina Aleksandrijska' Vincenza Catene.

"IPAK, POSEBNU VRIJEDNOST katkad ne predstavljaju samo umjetnine, nego i cjeline u zbirci ili okolnosti pod kojima su slike stigle i ostale u Dubrovniku. Naime, dvije spomenute slike, uz 14 drugih, također djela talijanskih majstora, dio su zbirke Bernarda Đorđića, kanonika i vlastelina koji je živio od 1621. do 1687. Zaslužan je za možda najvrjednija izložena umjetnička djela iz biskupske zbirke. Osim što je posljednjih dvadeset godina života proveo opsesivno sakupljajući dokumente iz povijesti nadbiskupije čija su romanička katedrala i arhiv sasvim uništeni u potresu 1667. godine, Đorđić je osim široke naobrazbe stečene

u Rimu, kao tipičan dubrovački vlastelin očito istodobno bio i uspješan poslovni čovjek. Umro je 1687. godine, u trenutku kada je sadašnja barokna katedrala još uvijek bila gradilište, pa je svojom oporukom katedrali za izgradnju oltara svetoga Bernarda ostavio impozantan iznos od 32.000 dukata, ali i potraživanje duga koji je prema njemu imao mletački trgovac i kolekcionar Alvisi Raspi. Dubrovačkoj katedrali tako je pripalo i 16 slika, od kojih je do danas sačuvano njih 12, iz Raspijeve kolekcije, koje predstavljaju remek-djela biskupske zbirke i izložena su unutar jedne od izložbenih cjelina stalnog postava", rekao je Bojić.

RAZMIŠLJA SE I O POTENCIJALNOM OTVARNJU suterena Palače, koji bi se uredio kao lapidarij arheoloških nalaza pronađenih ispod katedrale i Bunićeve poljane prije tridesetak godina. Postav Palače tvori jedinstvenu cjelinu s Močnikom katedrale pa će posjetitelji s jednom ulaznicom moći posjetiti dvije građevine. Ivan Viden istaknuo je da je povratak biskupa u Biskupsku palaču, odnosno ponovno pretvaranje palače u biskupov dom unutar zidina, važan događaj za Grad koji gotovo svakim danom gubi sve više stanovnika.

"Na prošlogodišnjoj svečanosti dovršetka radova biskup Mate Uzinić rekao je da se vraća jer već godinama osluškuje što mu govori narod ovog grada i pita ga kad će se Palača vratiti u Grad. On je tada izjavio: 'Nije važna palača, već je Grad u središtu.' Činjenica da dubrovački biskup živi u palači, a zapravo živi u središtu grada, uz svoju katedralu, predstavlja zaista vrijednu situaciju koja je više od geste. Svakodnevnica stanara, biskupa i ostalih ukućana na određeni način animira postav obnovljenog arhitektonskog spomenika, dajući mu autentičnost i životnost kakvu većina drugih sličnih postava iz realnih okolnosti nema niti može imati. Zato treba naglasiti da ovo nije muzej, već je ovo barokna palača koja je u jednome svome dijelu otvorena za javnost. Takvih slučajeva ponegdje ima i među dvorcima i palačama po Europi; u nekima od njih posjetitelji mogu razgledati dio neke povijesne građevine ili neku umjetničku zbirku smještenu u jednome dijelu objekta, dok u drugome dijelu živi vlasnik", zaključio je Ivan Viden.

OBNOVLJENI SU I BAROKNA KUHINJA I FRESKE U STUBIŠTU BISKUPSKJE PALAČE